

14.07.2025

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2024/2633
Toplantı Tarihi/Sayısı : 25.06.2025/244
Karar Numarası : 2025/370
Başvuran : Av. H.V.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Türkiye Barolar Birliği tarafından sunulan kütüphane hizmetinden görme engelli avukatların yararlanamamasının engellilik temelinde ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle:

a. İstanbul 1 No'lu Barosuna kayıtlı görme engelli bir avukat olarak meslek hayatını sürdürdüğünü, görme engelliler açısından kariyer meslekler içerisinde en revaçta olanın avukatlık olduğunu, mesleki hayatını sürdürebilmesi açıdan bilgiye erişiminin hayati öneme haiz olduğunu,

b. Türkiye Barolar Birliğinin (TBB) kütüphanesinde yer alan basılı eserlerden faydalanamadığını, aidatlarını tam zamanında ödemediğini, görme engelli bir avukat olarak erişilebilir bir kütüphanenin kurulmasını talep ettiğini,

c. Baroların sundukları hizmeti herkese açık hale getirmek gibi bir yükümlülüğünün olmadığını, Türkiye'de hiçbir baronun böyle bir hizmet sunmamasından dolayı mesleğin icrasının şahsı açısından ilaveten zorlaştığını,

ç. Görme engelli avukatlar açısından mesleğin icrasına engel teşkil eden hususlara dair giderici tedbirleri almanın TBB'nin yükümlülüğü olduğunu, bu talebinin ulusal ve uluslararası mevzuat açısından hukuki teminat altına alındığını,

d. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ek 11'inci maddesine göre ders kitapları dahil olmak üzere ilim ve edebiyat eserlerine görme engellilerin erişebilmesinin bir istisna teşkil ettiğini, bu istisna kapsamında dernekler, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ile kamu kurumlarının görme engellilerin yararlanması için yayımlanmış eserlerin erişilebilir versiyonlarını bulunduran kütüphaneler kurabileceğini,

e. Muhatap Kurumun da kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olduğunu, bu nedenle

idarenin gerek 5846 sayılı Kanun gerekse Marekeş Anlaşması uyarınca basılı kitaba erişemeyen görme engelliler ve diğer engel türleri için bir kütüphane oluşturmaya çalıştığını,

f. Söz konusu talebinin yerine getirilmemesinin Anayasa'nın 10'uncu ve 61'nci maddelerine aykırılık teşkil ettiğini, sunulan hizmetin meslek mensubu olan görme engelliler açısından kapsayıcı ve erişilebilir formatta sunulmasının bir yükümlülük olduğunu,

g. İlgili çalışmanın ivedilikle yapılmasını, eşitlikle bağdaşmayan ayrımcı muamelelerin devamı durumunda yasal haklarını kullanacağını ifade ettiği dilekçesi ile TBB'ye başvurduğunu,

ğ. Görme engelli avukatlara bilgiye erişim hakkı sunulması içeriğine sahip 1/11/2024 tarihli dilekçesinin TBB tarafından mevzuat değişikliği gerektirmesi sebebiyle reddedildiğini, yürürlükte olan mevzuat hükümlerinin böyle bir hak talebini karşılamadığı, yasama organı tarafından bir değişiklik yapılması durumunda kütüphane talebinin değerlendirileceği şeklinde tarafında dönüş yapıldığını,

h. TBB tarafından verilen cevabın Anayasa'nın 10'uncu maddesinde teminat altına alınan eşitlik ilkesi ve pozitif ayrımcılık ile bağdaşmadığını, Anayasa'nın 90'ıncı maddesinin beşinci fıkrasının milletlerarası antlaşmaların normlar hiyerarşisindeki yerini belirlediğini, Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'nin (EHİS) erişilebilirliğe, ayrımcılık yasağına, eşit ve kapsayıcı hizmete müteaddit hükümlerle değiştiğini,

ı. Ulusal mevzuatta da söz konusu kavramlara yer verildiğini, 5846 sayılı Kanun'un ek 11'inci maddesinin engellilerin her alanda olduğu gibi bilgiye erişimi için gerekli mevzuatı içerdiğini, keza 7299 sayılı Kör, Görme Engelli veya Başka Bir Nedenle Basılı Materyal Okuma Engelli Kişilerin Yayınlanmış Eserlere Erişiminin Kolaylaştırılmasına Dair Marakeş Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun gereği Marakeş Anlaşması'nın da engellilerin bilgiye erişimini düzenlediğini ifade etmiş;

i. Görme engelli avukatlara yönelik söz konusu ayrımcı muamelenin sonlandırılmasını, ihlalin devamında muhatap Kurumun en üst sınırdan idari para cezası ile cezalandırılmasını talep etmiştir.

3. Muhatap TBB'den alınan yazılı görüşte özetle:

a. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 110'uncu maddesinin on ikinci fıkrası uyarınca kitaplık açma görevinin TBB'ye yasa ile verilen bir yükümlülük olduğu, söz konusu yükümlülüğü yerine getirmek üzere çeşitli disiplinlere ait bilgi kaynaklarını içeren TBB Av. Eralp Özgen Bilgi Merkezinin 1/4/2010 tarihinde kurulmaya başlandığı ve Merkezin 1/9/2011 tarihinde okuyucuların hizmetine açıldığı,

b. 2011 yılından itibaren hizmet veren kütüphanenin görme engelli avukatların ihtiyaçlarını karşılamaması sebebiyle dijital kütüphane kurulmasının planlandığı,

c. Birlik bünyesinde yer alan kütüphane hizmeti kapsamında görme engelli avukatlara diğer avukatlarla eşit düzeyde hizmet vermek ve herhangi bir ayrımcılığa meydan vermemek üzere kurulması öngörülen dijital kütüphanenin kuruluş çalışmalarında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hususunda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne bilgi talepli yazı gönderildiği, Bakanlık tarafından derlenmekte olan özellikle hukuk içerikli eserlerin elektronik nüshalarının Birlik bünyesinde kurulması öngörülen dijital kütüphane ile paylaşılmasının istendiği,

ç. Kültür ve Turizm Bakanlığının 7/10/2024 tarihli ve ... sayılı yazısı ile talep edilen eserlerin paylaşılmasının mümkün olmadığının bildirildiği,

d. TBB Yönetim Kurulunun 29/11/2024 tarihli ve ... sayılı kararı ile “ (...) Avukatlık

Kanunu'nun verdiği görevlerin gereğini yerine getirmek üzere TBB Eğitim Merkezi bünyesinde engelli meslektaşlara hizmet verecek Eğitim Merkezi kurulmasına, sözü edilen Merkezin hazırlanacak Yönergesinde “dijital kütüphane” kurulmasının hükme bağlanmasına; Yönetim Kurulu kararının bir örneğinin Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna gönderilmesine” karar verildiği,

e. TBB Yönetim Kurulunun 17/1/2025 tarihli ve ... sayılı kararı ile TBB Eğitim Merkezi Yönergesinde değişikliğe gidilerek “engelli avukatlar için erişilebilir formatta kitaplık veya kütüphane oluşturma”nın” Merkezin amaçları arasında sayıldığı,

f. TBB Bilgi İşlem Müdürlüğünden alınan bilgi uyarınca dijital kütüphane kurulması çalışmaları kapsamında oluşturulacak bilişim sistemi hakkında dijital kütüphane modülünü de içerecek olan bilişim portalının analiz çalışmalarının tamamlandığı, yazılım geliştirme çalışmalarına başlandığı bilgisinin edinildiği, portalın 1. fazında yer alan kullanıcı giriş sistemi altyapısı geliştirme ve test çalışmalarının bitirildiği ve iş planı 2. faz faaliyetlerine devam edildiğinin öğrenildiği,

g. Başvuru konusu talebe ilişkin çalışmaların ve değerlendirme sürecinin devam ettiği, dijital kütüphane çalışmaları dışında TBB tarafından yayımlanan tüm kitapların Birliğe ait internet sitesinde ücretsiz olarak tüm meslektaşların ve vatandaşların erişimine açık olduğu belirtilmiştir.

4. 6701 sayılı Kanun'un “İhlal İncelemeleri” başlıklı 18’inci maddesinin üçüncü fıkrası ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in “Uzlaşma” başlıklı 52’nci maddesi uyarınca ihlal iddiasına muhatap Kurum tarafından başvuranın dilekçesinde dile getirdiği hususlara ilişkin halihazırda bir çalışma yürütüldüğü ve gerekli düzenlemelerin hayata geçirileceğine ilişkin irade beyan edildiği anlaşıldığından; başvurandan başvurunun uzlaşma ile sonuçlandırılması hakkındaki olumlu ya da olumsuz görüşünü Kurumumuza iletmesi istenmiştir.

5. Uzlaşma teklifimize dair başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte:

a. TBB Engelli Hakları Komisyonu üyesi olması nedeniyle muhatap Kurum tarafından yürütülen görme engelli avukatların erişimine sunulmak üzere dijital kütüphane oluşturma çalışmalarından haberdar olduğunu, dolayısıyla işlemlerin başladığına dair muhatap Kurum tarafından dile getirilen açıklamaların doğru olduğunu,

b. Yalnız 2024 yılının başlangıcında da böyle bir karar alındığını ancak sürecin sürüncemede kaldığını ifade etmiş ve Kurumumuzdan uzlaşma yönünde karar verilmesinin kütüphanenin hizmete açıldığı tarihten sonrasına ertelenmesini talep etmiştir.

6. Bunun üzerine, 17/4/2025 tarihli ve ... sayılı yazımız ile muhatap Kuruma yazı yazılarak;

a. Başvuranın dilekçesinde talep ettiği görme engelli avukatların erişimine sunulmak üzere dijital kütüphane oluşturma çalışmalarının tahmini olarak ne zaman sonuçlandırılacağı,

b. Talep edilen hizmetin açılışının ne zaman yapılmasının planlandığı,

c. Başvuranın talep ettiği hizmetin sunulması sürecine dair öngörülen aksaklıkların bulunup bulunmadığı,

ç. Belirtilen hizmetin sunulmasına hedeflenen süre içerisinde ulaşılmaması durumunda alternatif çözümler sunma imkanının bulunup bulunmadığı,

d. Dijital kütüphanenin hayata geçirilmesinde planlanan takvim süresine dair ayrıntılı açıklama ve öngörülen tüm aksaklıklar dahil edilerek talep edilen kütüphanenin açılışının gerçekleştirilmesine dair taahhüt tarihini de içerecek şekilde; uzlaşma teklifimize dair yazılı görüşü talep edilmiştir.

7. Uzlaşma teklifimize dair muhatap TBB'den alınan yazılı görüşte:

a. TBB Kütüphane ve Müze Müdürlüğünden alınan bilgi uyarınca; Görme Engelliler Dijital Kütüphanesi ile ilgili kütüphanede dijitalleştirme çalışmalarının devam ettiği, 570 adet kitap dijital hale getirilerek makine tarafından okunabilir bir metin formatı olan "Optik Karakter Taramaya (OCR)" dönüştürüldüğü, dijitalleştirme ve OCR çalışmalarının tek personelle devam ettiği, geline aşamada Ankara'da ikamet eden görme engelli avukat ve stajyer avukatların kütüphaneye geldikleri takdirde dijital kopyaların hizmetlerine sunulacağına taraflarına bildirildiği,

b. Türkiye Avukatları Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakfından (TÜRAVAK) alınan bilgi uyarınca ise; konunun Mütevelli Heyeti toplantılarında görüşüldüğü, Vakfın senedine eklenmek üzere taslak hazırlanarak; "*Vakfın Amacını Gerçekleştirmek İçin Yapabileceği Tasarruflar*" başlıklı 4'üncü maddesine "*engelli avukatlar için erişebilir formatta kitaplık veya kütüphane oluşturmak*" şeklinde ibare eklendiği ve vakıf senedinde değişikliğe gidileceği bilgisi verildiği,

c. TBB Bilgi İşlem Müdürlüğünden alınan bilgi uyarınca; daha önce 2. faz faaliyetlerine devam edildiği bildirilen çalışmalar kapsamında; Birlik kütüphanesi koleksiyonunda yer alan bazı kitapların OCR destekli tarama işlemlerine başlanarak sayısallaştırıldığı, bu eserlerin metin arama özellikli uygun formatta kaydedildiği, görme engelli kullanıcıların kullandığı ekran okuyucu yazılımlarıyla uyumluluk testlerinin yapıldığı, kullanıcı ara yüzüne bazı filtreleme başlıklarının eklendiği ve metin içinde anahtar sözcük arama işlevinin devreye alındığı,

d. Projenin 3. fazı kapsamında ara yüz erişilebilirliği, kullanıcı yetkilendirme ve güvenlik uygulamaları çalışmalarının 2025 yılı Eylül ayında yeni adli yıl ile birlikte tamamlanmasının planlandığı, başvuru konusuna ilişkin çalışmaların ilgili birimlerce titizlikle yürütüldüğü ve çalışmanın 2025 yılı Eylül ayında adli yıl açılışına yetiştirilmesinin planlandığı ifade edilmiştir.

8. 5/5/2025 tarihinde elektronik posta aracılığıyla Kurumumuza göndermiş olduğu yazıda başvuran; TBB Yönetimi ile gerçekleştirdiği görüşmeler neticesinde görme engellilerin istifadesine sunulmak üzere kütüphane hizmeti için fiilen çalışmalara başlanmış olduğunu öğrendiğini, kütüphane için altyapı hazırlıklarına ve kitap tarama işlemlerine başlanmış olduğunu bilfiil gördüğünü belirterek ve engelli hakları alanında Kurumumuzun ön açıcı işlevinin devam etmesini temenni ettiğini ifade ederek dosyanın uzlaşma ile sonuçlandırılmasını talep etmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

9. Anayasa'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...) (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/1 md.) Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün

işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

10. Anayasa’nın “*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*” başlıklı 17’nci maddesi şu şekildedir:

“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.(...)”

11. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun “*Tanımlar*” başlıklı 2’nci maddesinin (d) bendi şöyledir:

“Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi (...) ifade eder.”

12. 6701 sayılı Kanun’un “*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*” başlıklı 3’üncü maddesi şöyledir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.”

13. Kanun’un “*Ayrımcılık türleri*” başlıklı 4’üncü maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: a) Ayrı tutma. b) Ayrımcılık talimatı verme bu talimatları uygulama. c) Çoklu ayrımcılık. ç) Doğrudan ayrımcılık. d) Dolaylı ayrımcılık. e) İşyerinde yıldırma. f) Makul düzenleme yapmama. g) Taciz. ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık.”

14. 6701 sayılı Kanun’un “*Ayrımcılık yasağının kapsamı*” başlıklı 5’inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.

(2) Birinci fıkroda belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul

düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür.”

15. Mezkûr Kanun'un “Kurumun görevleri” başlıklı 9'uncu maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

“Kurumun görevleri şunlardır: (...) (g) ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek (...)”

16. 6701 sayılı Kanun'un “Kurulun görev ve yetkileri” başlıklı 11'inci maddesinin (b) bendinde *“Ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin başvurular ile insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerine ilişkin... gerekli hâllerde uzlaşma sürecini sonuçlandırmak”* Kurulun görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

17. 6701 sayılı Kanun'un “Başvurular” başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Kuruma başvuru, illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla da yapılabilir. Başvuru hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olunamaz. Başvurulardan herhangi bir ücret alınmaz.”

18. Mezkûr Kanun'un “İhlal incelemeleri” başlıklı 18'inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

“Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister. Yazılı görüş, istemin tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kuruma ulaştırılır. Yazılı görüş, başvuran kişiye tebliğ edilerek, görüşünü tebliğden itibaren en geç on beş gün içinde Kuruma sunması istenir. Talep hâlinde Başkan bu süreleri bir defaya mahsus olmak üzere on beş gün uzatabilir. Taraflara talepleri hâlinde Kurul önünde ayrı ayrı sözlü açıklama yapma hakkı tanınabilir. Başkan, incelemenin özelliğine göre, görüşlerin alınmasından sonra, resen veya talep üzerine tarafları uzlaşmaya davet edebilir. Uzlaşma, insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlali olduğu iddia olunan uygulamaya son verilmesi veya mağdur açısından bu sonucu sağlayacak çözümleri içerebileceği gibi mağdura belli bir tazminatın ödenmesi biçiminde de olabilir. Uzlaşma en geç bir ay içinde sonuçlandırılır. Uzlaşma müzakereleri sırasında yapılan tespitler, alınan beyanlar veya açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.”

19. 24/10/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in “Uzlaşma” başlıklı 52'nci maddesi şöyledir:

“Başkan, incelemenin özelliğine göre, 51 inci maddeye göre ihlal iddiasına muhatap olan tarafın ve başvurucunun görüşlerinin alınmasından sonra, resen veya talep üzerine tarafları uzlaşmaya davet edebilir. Uzlaşma; insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlali olduğu iddia olunan uygulamaya son verilmesi, mağdur açısından bu sonucu sağlayacak çözümleri içerebilir veya mağdura belli bir tazminatın ödenmesi biçiminde olabilir. Uzlaşma, ihlal iddiasına muhatap olan tarafın ve başvuranın görüşlerinin alınmasından sonra en geç bir ay içinde sonuçlandırılır. Uzlaşma müzakereleri sırasında yapılan tespitler, alınan beyanlar veya açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.”

20. Mezkûr Yönetmelik'in “Karar türleri” başlıklı 65'inci maddesi şöyledir:

“Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma

sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

21. Mezkûr Yönetmelik’in “Uzlaşma kararı” başlıklı 71’inci maddesi ise şöyledir:

“Başvuru konusu talebin hakkında başvuru yapılan ilgili tarafça yerine getirildiğinin Kuruma bildirilmesi hâlinde veya başvurunun 52’nci maddeye göre çözüme kavuşturulduğunun anlaşılması halinde uzlaşma kararı verilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

22. 6701 sayılı Kanun’un 17’nci maddesinin birinci fıkrasında ayrımcılık yasağı ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvurabileceği düzenlenmektedir. Başvuranın dilekçesinden, bilgiye erişim hakkı kapsamında görme engelli bir avukat olarak muhatap Kurum tarafından sunulması talep edilen dijital kütüphane hizmetinden yararlanamaması nedeniyle anılan Kanun kapsamında engellilik temelinde ayrımcılık yasağı ihlali iddiasından zarara uğrama ihtimalinin bulunduğu, bu yönüyle mağdur sıfatını haiz olduğu değerlendirilmiştir.

23. Mezkûr Kanun’un 17’nci maddesinin ikinci fıkrasında ise “İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.” hükmü bulunmaktadır. Bu kapsamda başvuru dilekçesi ve eklerinden başvuranın görme engelli avukatlar dahil olmak üzere tüm engel gruplarını kapsayacak şekilde ve erişilebilir formatta kütüphane hizmeti sunulması yönündeki talebini 1/11/2024 tarihli dilekçe ile muhatap Kuruma bildirdiği ve bu yönüyle ilgili tarafa başvuru şartının yerine getirildiği anlaşılmıştır. Bu çerçevede başvurunun esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmesine varılmıştır.

24. Ayrımcılık yasağı ve bütünleyicisi olan eşitlik ilkesi uluslararası insan hakları hukukunun temel unsurudur ve uluslararası insan hakları belgelerinde de özel olarak düzenlenmektedir. Bu kapsamda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin (İHEB) 2’nci maddesine göre, “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.”

25. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin (MSHS) 2’nci maddesine göre “Herkes yasalar önünde eşittir ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunur. Bu bakımdan yasalar her türlü ayrımı yasaklayacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi her bağlamda ayrımcılığa eşit ve etkili korumayı temin edecektir.”

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 14’üncü maddesine göre ise “Bu Sözleşme’ de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer

kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan güvence altına alınır.”

27. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ayrımcılık; objektif ve makul bir neden olmaksızın, aynı durumdaki kişilere farklı muamelede bulunmak olarak tanımlanmıştır (AİHM, *Willis/Birleşik Krallık*, B. No: 36042/97, 11/06/2002, para. 48 ve AİHM, *Okpisz/Almanya*, B. No: 59140/00, 25/10/2005, para. 33). Ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediğini değerlendirmek için öncelikle ayrımcılığa neden olduğu iddia edilen işlemin ya da eylemin amacı ile sonucu arasındaki ilişkiye bakmak gerekmektedir. AİHM kararlarına göre, “muameledeki farklılık, objektif ve makul bir gerekçeyle sahip değilse” ya da “meşru bir amaç” izlenmemişse ayrımcılık söz konusudur (AİHM, *Abdulaziz, Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık*, B. No. 9214/80; 9473/81; 9474/81, 25/05/1985, para.72).

28. Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarında da AİHM içtihatlarına paralel olarak nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muameleler Anayasa'nın 10'uncu maddesinin amaçları bağlamında ayrımcı karakterli olarak kabul edilmektedir (AYM, *Nuriye Arpa*, B. No: 2018/18505, 16/6/2021, para. 58). Dolayısıyla hukuksal durumları aynı olanlara yönelik farklı muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, farklı muamelenin öngörülen meşru amaç ile orantılı olduğu, diğer bir ifadeyle farklı muameleye tabi tutulan kişiye aşırı ve olağanın ötesinde bir külfet yüklenmediği hâllerde eşitlik ilkesi ihlal edilmeyecektir (AYM, *Burcu Reis*, B. No: 2016/5824, 28/12/2021, para. 50).

29. Engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı, uluslararası ve ulusal düzenlemeler ile güvence altına alınmıştır. Uluslararası düzenlemeler kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de (EHİS) engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve ayrımcılık yapılmaması genel ilkeler arasında yer almakta olup Sözleşme'nin 2'nci maddesinde engelliliğe dayalı ayrımcılık: “Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık, makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dâhil her türlü ayrımcılığı kapsar.” şeklinde tanımlanmıştır. (TİHEK, B. No: 2023/2799 - 2024/1315, K. No: 2024/1302, 30/12/2024, para. 23).

30. Yine Sözleşme'nin “Ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik” başlıklı 5'inci maddesinde yer alan; “Taraflar Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuksal eşitlikten yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Taraflar Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır. Taraflar Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.” hükmü uyarınca engelliliğe dayalı her türlü

ayrımcılık yasaklanmış ve devletlerin eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemeler yapma yükümlülüğü vurgulanmıştır. (TİHEK, B. No: 2024/1992, K. No: 2025/80, 11/2/2025, para. 21).

31. EHİS'in “*Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim*” başlıklı 21'inci maddesi şu şekildedir: “*Taraf Devletler engellilerin işbu Sözleşme'nin 2'nci maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dâhil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir: (a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması; (b) Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması; (c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dâhil olmak üzere, engellilerin erişilebileceği ve kullanılabileceği biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi; (...)*” (TİHEK, B. No: 2024/1992, K. No: 2025/80, 11/2/2025, para. 22).

32. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un “*Tanımlar*” başlıklı 3'üncü maddesinde engellilik durumu; “*bireyin engelliliğini ve engellilikten kaynaklanan özel gereksinimlerini, uluslararası yöntemleri temel alarak belirleyen derecelendirmeler, sınıflandırmalar ve tanılamalar*”, engelliliğe dayalı ayrımcılık ise; “*siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlama*” olarak ifade edilmiştir. 5378 sayılı Kanun'un “*Genel Esaslar*” başlıklı 4'üncü maddesinde sayılan esaslardan biri de engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. (TİHEK, B. No: 2024/1992, K. No: 2025/80, 11/2/2025, para. 23).

33. Kör, Görme Engelli veya Başka Bir Nedenle Basılı Materyal Okuma Engelli Kişilerin Yayımlanmış Eserlere Erişiminin Kolaylaştırılmasına Dair Marakeş Anlaşması'nın 3'üncü maddesine göre görme engeli bulunan, görme bozukluğu veya engeli olmayan kişilerle önemli ölçüde eşdeğer bir görme fonksiyonunu kazandıracak şekilde iyileştirilemeyen ve bir kitabı tutmayı veya çevirmeyi veya okuma için kabul edilebilir bir süre gözlerini sabit tutmayı veya odaklamayı fiziksel engelliliği nedeniyle gerçekleştiremeyen kişiler yararlanıcı kişiler olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yararlanıcı kişi konumunda olan görme engelli bireylerin Mezkûr Anlaşma'nın 4/1(a) bendine göre umuma arz edilmiş her türlü yazılı edebiyat ve sanat eserlerinin erişilebilir formatlarına ulaşmasının sağlanması gerekmektedir (TİHEK, B. No: 2021/377, K. No: 2021/253, 7/10/2021, para. 27).

34. Marakeş Anlaşması'nın giriş kısmında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve EHİS'de ilan edilen ayrımcılık yapmama, fırsat eşitliği, erişilebilirlik ve topluma tam ve etkin katılım ve dâhil olma ilkelerinin akılda tutulmasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca Anlaşma'nın giriş kısmında görme engeli veya başka bir nedenle basılı materyal okuma engeli bulunan kişilerin, kendi seçtikleri her türlü iletişim biçimi aracılığıyla, eğitim hakkı ve araştırma yapma fırsatından yararlanma dâhil olmak üzere diğer bireylerle eşit olarak her türlü bilgi ve fikir arama, alma ve yayma özgürlüğü de dâhil, ifade özgürlüklerini sınırlayan ve

tam anlamda gelişmelerine engel oluşturan zorlukların farkında olunmasına da dikkat çekilmiştir (TİHEK, B. No: 2024/1992, K. No: 2025/80, 11/2/2025, para. 25).

35. 5846 sayılı Kanun'un Ek 11'inci maddesi uyarınca *“Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, Braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir.”* Dolayısıyla Mezkûr Kanun'un Ek 11'inci maddesi ile engellilere hizmet veren kuruluşların ihtiyaç kadar erişilebilir kopya çoğaltma ve bunların yararlanıcılara ödünç verilmesi şeklindeki kullanımlarına izin verilmiştir. Bu kuruluşlar engellilere hizmet veren vakıf, dernek, eğitim kurumu gibi kamu veya özel sektör kuruluşları olabilmektedir. Her ne kadar Barolar 5846 sayılı Kanun'un Ek 11'inci maddesi kapsamında sayılan münhasıran engellilere hizmet veren kuruluşlar olmasa da Baroların bir meslek kuruluşu olarak sunduğu tüm hizmetlerde eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı kapsamında faaliyet göstermesi zorunluluğu ortadan kalkmamaktadır (TİHEK, B. No: 2024/1299, K. No: 2024/1121, 16/10/2024, para. 35; TİHEK, B. No: 2024/1992, K. No: 2025/80, 11/2/2025, para. 27).

36. Somut olayda görme engelli bir avukat olan başvuran; bilgiye erişim hakkı bağlamında mesleğinin icrasında muhatap TBB kütüphanesinde yer alan basılı eserlerden faydalanamaması nedeniyle engellilik temelinde ayrımcılığa maruz kaldığını iddia etmekte; görme engelli avukatlar açısından mesleğin icrasına engel teşkil eden hususlara dair giderici tedbirleri almanın TBB'nin yükümlülüğünde olması nedeniyle muhatap nezdinde farklı engel gruplarının da erişimine imkân verecek şekilde dijital kütüphane oluşturulmasını talep etmektedir.

37. Engellilik temelinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasını içeren başvuru üzerine 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan hüküm uyarınca muhataptan yazılı görüşünü sunması istenmiştir. Başvuranın iddialarına karşılık muhatap; 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 110'uncu maddesinin on ikinci fıkrasında TBB'ye tevdi edilen kitaplık açma görevi kapsamında çeşitli disiplinlere ait bilgi kaynaklarını içeren TBB Av. Eralp Özgen Bilgi Merkezi'nin 1/9/2011 tarihi itibarıyla okuyuculara hizmet vermeye başladığını, Birlik bünyesinde yer alan kütüphane hizmeti kapsamında görme engelli avukatlara diğer avukatlarla eşit düzeyde hizmet vermek ve herhangi bir ayrımcılığa meydan vermemek üzere kurulması öngörülen dijital kütüphanenin kuruluş çalışmalarında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hususunda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğünden görüş talep edildiğini ve Bakanlık tarafından derlenmekte olan özellikle hukuk içerikli eserlerin elektronik nüshalarının Birlik bünyesinde kurulması öngörülen dijital kütüphane ile paylaşılmasının istendiğini, ancak Bakanlık tarafından verilen cevap yazısında talep edilen eserlerin paylaşılmasının mümkün olmadığını bildirildiğini, konuya dair TBB Yönetim Kurulu tarafından alınan 29/11/2024 tarihli ve ... sayılı kararının bulunduğunu ifade etmiştir.

38. Başvuru konusu talebe dair muhataba ait internet sitesinde 3/12/2024 tarihinde bir duyuru yapılmış olup bu duyuruda; TBB Yönetim Kurulu tarafından görme engelli avukat meslektaşların istifadesine sunulmak üzere dijital kütüphane kurulmasına karar verildiği belirtilmiştir. Kurumumuz

tarafından verilen 11/2/2025 tarihli ve 2025/80 sayılı Kurul kararında; TBB Yönetim Kurulu tarafından alınan 29/11/2024 tarihli ve ... sayılı karar ile TBB Eğitim Merkezi bünyesinde engelli avukatlara hizmet verecek bir Eğitim Merkezi kurulmasına ve sözü edilen Merkez için hazırlanacak yönergede dijital kütüphane kurulmasının hükme bağlanmasına karar verilmesi üzerine taraflar arasında uzlaşma sağlanmış olup başvurunun uzlaşmayla sonuçlanmasına karar verilmiştir. (Bkz: TİHEK, B. No: 2024/1992, K. No: 2025/80, 11/2/2025).

39. TBB Engelli Hakları Komisyonu üyesi olan başvuran, muhatap Kurum tarafından yürütülen görme engelli avukatların erişimine sunulmak üzere dijital kütüphane oluşturma çalışmalarının sürüncemede kalması endişesine karşın muhatap TBB tarafından; konuya dair TBB Yönetim Kurulu tarafından alınan 17/1/2025 tarihli ve ... sayılı kararının bulunduğu, engelli avukatlar için erişilebilir formatta kütüphane oluşturmaya dair çalışmaların ve değerlendirme sürecinin devam ettiği, TBB Bilgi İşlem Müdürlüğünden alınan bilgi uyarınca dijital kütüphane kurulması çalışmaları kapsamında oluşturulacak bilişim sistemi hakkında dijital kütüphane modülünü de içerecek olan bilişim portalının analiz çalışmalarının tamamlandığı, yazılım geliştirme çalışmalarına başlandığı bilgisinin edinildiği, portalın 1. Fazında yer alan kullanıcı giriş sistemi altyapısı geliştirme ve test çalışmalarının bitirildiği ve iş planı 2. Faz faaliyetlerine devam edildiğinin öğrenildiği, Birlik kütüphanesi koleksiyonunda yer alan bazı kitapların OCR destekli tarama işlemlerine başlanarak sayısallaştırıldığı, bu eserlerin metin arama özellikli uygun formatta kaydedildiği, görme engelli kullanıcıların kullandığı ekran okuyucu yazılımlarıyla uyumluluk testlerinin yapıldığı, kullanıcı ara yüzüne bazı filtreleme başlıklarının eklendiği ve metin içinde anahtar sözcük arama işlevinin devreye alındığı, Projenin 3. fazı kapsamında ara yüz erişilebilirliği, kullanıcı yetkilendirme ve güvenlik uygulamaları çalışmalarının 2025 yılı Eylül ayında yeni adli yıl ile birlikte tamamlanmasının planlandığı, başvuru konusuna ilişkin çalışmaların ilgili birimlerce titizlikle yürütüldüğü şeklinde açıklama getirilmiş olup çalışmanın 2025 yılı Eylül ayında adli yıl açılışına kadar yetiştirileceği hususu taahhüt edilmiştir.

40. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "Uzlaşma kararı" başlıklı 71'inci maddesi; "Başvuru konusu talebin hakkında başvuru yapılan ilgili tarafça yerine getirildiğinin Kuruma bildirilmesi hâlinde veya başvurunun 52 nci maddeye göre çözüme kavuşturulduğunun anlaşılması halinde uzlaşma kararı verilir." hükmünü haizdir. Somut olayda başvuruya konu talebin, başvuranla birlikte görme engelli tüm avukatların mesleğin icrasında karşılaştığı sorunları giderici tedbirleri alacağına dair açık irade beyanı bulunduğundan başvuranın da mağduriyetini giderecek şekilde dijital kütüphane oluşturma talebinin yerine getirileceği anlaşıldığından 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesi ile mezkûr Yönetmelik'in 52'inci ve 71'inci maddeleri uyarınca başvurunun uzlaşmayla sonuçlandığı kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

A. Başvuruda UZLAŞMA KARARI VERİLMESİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

25/6/2025 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi
(İzinli)